

Gendernyelvészet a kulturális antropológia és a lingvisztikai szintek tükrében

A nyelv és a kultúra összefüggéseinek tekintetében más-más jellegzetességeket fedezhetünk fel a különböző nyelveket beszélők nyelvhasználatában és a verbális egymáshoz viszonyulásukban. Bármely gendernyelvészeti kutatás során meg kell vizsgálni az adott nyelvhez tartozó kultúra jellegzetességeit leszűkítve a témát a nemek az adott nyelv társadalmában, kultúrájában betöltött szerepeire, továbbá figyelembe kell venni az adott nyelvre vonatkozó szociolingvisztikai szakirodalmi háttérrel is. Amikor a két nem viselkedését vagy kommunikációját összehasonlítjuk, figyelembe kell venni azt az érárt, történelmi korszakot, melyben a diskurzust vizsgáljuk, illetve a kulturális gyökereket. Nem mindegy tehát, hogy milyen távoli szubkultúrában, vagy nyelvi közösségben élnek a beszélők, és milyen az egymáshoz való viszonyuk. Ezen feltételek figyelembevétele nélkül, számos félreértés és konfrontáció eshet meg a kommunikáció során. Hasonlóan a paralingvisztikai vonatkozásokhoz, ha nem ismerjük az adott nép metakommunikációs szokásait, akkor félreértések adódhatnak, akárcsak abban az esetben, ha egy genderkutató nincs tisztában azzal, hogy az általa vizsgált szubkultúrában éppen a nők azok, akik hatalmuknál fogva vezető szerepet töltenek be ld. (tok pisin, Pápua Új-Guinea, afroamerikai közösségek, traktóni fekete közösség), vagy éppen megszólalni, véleményt nyilvánítani sincsen joguk. Ezért is tartom fontosnak kiemelni Amy Sheldon véleményét, aki szerint a dichotómia kultúra és környezetfüggő, Ann Weatherall nézetét a beszéd akkomodációról – azaz az interakciók során történő alkalmazkodásunkat a beszédpartnerünkhöz –, továbbá Sara Mills meglátását az interkulturális elemzés fontosságáról, valamint a pozíció, osztály és az ambíció figyelembevételét a genderkutatások során¹

A gendernyelvészeknek sok szkeptikus kritikával kell szembesülniük, legfőképp azért, mert ezt a területet sokan alábecsülik. Holott számos nyelvészeti kutatásban független változóként szerepel a nem, függetlenül attól, hogy a kutató fonémákat, morfémaakat, lexémákat, dialektust, megakadásjelenségeket, szóaktivációt, sztenderd nyelvhasználatot vagy más diszciplínát vizsgál. Egységbe rendezi továbbá olyan tudományterületeknek, mint orvostudomány, szociológia, pszichológia, földrajz, antropológia, a két nem nyelvhasználatát érintő ismereteit. A gendernyelvészet, a két nem lingvisztikai eltéréseinek gyökereire is rámutat, így kulturantropológiai, szociológiai, anatómiai, demográfiai és vallási aspektusokra egyaránt. Ami lényeges, hogy feltárják a nemi alapú diszkrimináció nyelvi eszközeit is, rámutatnak szexista utalásokra, ezek felismerésére és elkerülésére egyaránt. Segít továbbá abban is, hogy a mindennapi életben a két nem elsajátítsa az „átkeresztelési eljárásokat” elkerülve ezáltal a konfrontációkat és a félreértéseket, ami által a két nem is sikeresebben kommunikálhat egymással és harmonikusabban élhet együtt.

A **gendernyelvészet** egy olyan tudományterületet takar, ami a nemek nyelvhasználatával foglalkozik, és arról gyűjt adatokat, hogy hogyan használják a férfiak és a nők a nyelv, különböző modalitásait – beszéd, írás, számítógéppel segített kommunikáció –, hogyan

---

¹ Juhász Valéria – Kegyesné Szekeres Erika: Társadalmi nem és nyelvhasználat. Válogatott szemelvények az angol és a német szakirodalomból. Szegedi Egyetemi Kiadó. Szeged, 2011.

viselkednek a többnyelvűség és a különböző kultúra eltérő helyzeteiben, a magánéletben és a közélet különböző területein. Továbbá, koherens egységbe rendezi a különféle tudományoknak és tudományterületeknek – orvostudomány, szociológia, pszichológia, földrajz, antropológia – a két nem nyelvhasználatát érintő ismereteit². A gendernyelvészet a biológiai nem (szexus) és a társadalmi nem (gender) által létrejött különbséget is kutatja. Ennek az alkalmazott nyelvtudományi ágának a kutatása először a 70-es években látott napvilágot, de mára már a kis elemszámú, anekdotikus megfigyeléseket felváltották a mélyrehatóbb, empirikus és más kultúrák összehasonlító elemzése a nemek tükrében³.

Vannak olyan kutatók is, akik tagadják a gendernyelvészet létjogosultságát, utalva a nem szignifikáns eltérésekre, továbbá vannak laikusok is, akik mindennapi tapasztalataik során úgy vélik, hogy a nők és a férfiak nyelvhasználatuk egymástól nagyon eltérő. Példa erre, egy nő által összegyűjtött szókészlet szómagyarázatokkal és kifejezés-értelmezésekkel: „Leviszem a kutyát sétálni” – jelentése: „Itt az idő bedobni egy sört a sarki presszóban”. „Nekem teljesen mindegy, mi lesz a vasárnapi ebéd.” – jelentése: „Legyen rántott hús, sült krumpli és csemegeuborka.” „Édesem, nagyon szeretlek!” – jelentése: „Valami eget verő disznóságot követtem el, úgyhogy kapaszkodj meg”⁴.

Kevésbé laikusok számára íródott Deborah Tannen „Miért értjük félre egymást?” című könyve, melyben a szerző kultúráközi kommunikációként taglalja a férfiak és a nők beszélgetését. Nézete szerint különböző tapasztalatokra épülő szokások és minták hálózatát hozzuk magunkkal, mely eltérő neveltetésünk és szocializációnkból adódik. Kora gyermekkortól a fiúk és a lányok eltérő szubkultúrában nőnek fel, a szülők eltérő módon kezelik őket, másképp beszélnek hozzájuk, melyből következik, hogy felnőtt korukban is másképp fognak kommunikálni. Tannen szerint a beszélgetőknek a félreértések elkerülése végett el kell sajátítaniuk az „átkeresztelési eljárásokat”⁵.

Közkeletű vélekedés, hogy a nők nyelvi képességeikben túlszárnyalják a férfiakat, illetve, hogy a lányok felülmúlják a fiúkat (Füredi-Huszár, 1986), ami korai serdülőkorra kiegyenlítődik. A nőknek gyorsabb a lexikális hozzáférésük, így a reakcióidejük is gyorsabb, hiszen a szóaktiválásuk 2786,6 ms, míg a férfiaké 3371,4 ms.⁶

A nemek közötti eltérés aspektusai és a női princípium szerepe a gondolkodásban már régóta foglalkoztatja az emberiséget. Ezt számos felmérés, újságcikk, kommentár, irodalmi mű is méltán szemlélteti. Nézzünk meg pár példát a nemek közti nyelvhasználatra vonatkozó sztereotípiákra, amelyek méltán illusztrálják azt, hogy nem egyszer volt a figyelem középpontjában az a tény, hogy a férfiak és a nők nyelvhasználatuk eltérő:

---

² Huszár Ágnes: Bevezetés a gendernyelvészetbe: miben különbözik és miben egyezik a férfiak és a nők nyelvhasználatuk és kommunikációjuk? Tinta Kiadó. Budapest, 2009.

³ Huszár Ágnes: Bevezetés a gendernyelvészetbe: miben különbözik és miben egyezik a férfiak és a nők nyelvhasználatuk és kommunikációjuk? Tinta Kiadó. Budapest, 2009.

⁴ Nők Lapja. Sanoma Budapest Zrt. Budapest, 1999.

⁵ Dobos Csilla: A társadalmi nemek és a nyelvhasználat kapcsolatának vizsgálata a pragmatika és a diskurzuselemzés elméleti keretében. In: Soksziú nyelvészet II. Passzer Kiadó. Miskolc, 2006. 165-178. o.

⁶ Gósy Mária: Szókeresés a mentális lexikonban. In: Magyar Nyelvőr 122. Akadémiai Kiadó. Budapest. 1998. 193. o.

„Úgy pörög egy nő nyelve, mint ahogy a bárány a farkát csóválja.”

„Az Északi- tenger előbb akar vízhez jutni, minthogy egy nő kifogyjon a szóból.”

„Sok nő, sok szó, sok liba, sok ürülék.”

„ A csend a nő legékesebb díszé.”

„ Az ékesszólás a férfi erénye, míg a nőé a csend”⁷.

Arisztotelész szerint a nő egy „fogyatékos lény”, Aquinói Szent Tamás szerint pedig „sikerületlen férfi”. A mitológia (perzsa, görög), és a zsidó–keresztény gondolkodás is utal a nők alacsonyrendűségére ld. (a vallásos férfiak reggeli imájukban köszönetet mondanak, mert nem nőnek születtek, továbbá a nőt úgy aposztrofálják, hogy a férfihoz képest másodrangú ember, és a bűn forrása). A kereszténység a nőt teszi a „bűnbeesésért” felelőssé, mondván, a férfit ő csábította engedetlenségre, az isteni parancs semmibe vételére⁸. Mikor Miltonnak felvetették, hogy taníttassa lányát, a következő megjegyzést tette:” Egy nyelv is elegendő egy nőnek.”⁹.

Amikor Henry Tilney kijelentette, hogy a nők hibás stílusban írnak levelet, merthogy a témát illetően általános hiányosságaik vannak - nevezetesen nem figyelnek az írásjelekre és gyakran a grammatikát is ignorálják -, akkor egy nagyon alapvető tényezőt nem vett figyelembe, mégpedig azt, hogy régen a férfiak jóval több oktatásban részesültek, ezért az írott nyelvi formát hozzáértőbben művelhették, mint a nők. Mi több, a 70-es évek statisztikáját tekintve kétszer annyi analfabéta nő volt a harmadik világban, mint férfi¹⁰.

Egy európai ember számára a nemek közötti eltérések talán a **fonetika** és a **fonológia** szintjén a legmeglepőbb, mert nehezen tudnánk elképzelni, hogy egy férfi és egy nő más hangot ejtsen ki ugyanazon szónál. A fonológiai oppozíciót tekintve a csukcsoknál Jespersen az alábbi megfigyeléseket rögzítette: „Míg a férfiak az alábbi szavakat: „nirak” (kettő), „rerka” (rozmár) ebben a hangigézésben ejtették, addig a nők „nizak”, és „zerka” -ként”. A Kairóban beszélt arab férfi és női változata abban különbözik egymástól, hogy azokban a fonetikai helyzetekben, melyekben a férfiak /t/ és /d/ hangot ejtettek, a nők a két beszédhang palatalizált változatait, a /ty/, és /gy/ hangokat használták¹¹.

Fonetikai síkon haladva tovább elmondható, hogy a nők alaphangja magasabb, mint a férfiaké. Míg a férfi zöngéjének az alapfrekvenciája 80-140 Hz, úgy a nőé 160-260 Hz.¹² Ez a különbség anatómiai, biológiai, kulturális és szociális tanulásos folyamatokkal és eltérésekkel magyarázható, illetve többek között azzal is, hogy a férfiak hangszalagjai hosszabbak és

---

⁷ Fasold, Ralph W.: Contraction and deletion in vernacular black English: Creole history and relation to Euro-American English. Towards a social science of language. Variation and change in society. John Benjamins. Amsterdam, 1996. 373-396 o.

⁸ Huszár Ágnes: Bevezetés a gendernyelvészetbe: miben különbözik és miben egyezik a férfiak és a nők nyelvhasználata és kommunikációja? Tinta Kiadó. Budapest, 2009.

⁹ Coates, Jennifer : Women, men and language. Longman. London, 1986.

¹⁰ Coates, Jennifer: Women, men and language. Longman. London. 1986.

¹¹ Rosenhouse, Judith: Women's speech and language variation in Arabic dialects. Al-Arabiyya. 1998. 123-151

¹² Kassai Ilona: Fonetika. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1998.

vastagabbak. A fiúk és a lányok hangszalagjainak különbsége a nemi hormonok, de leginkább a tesztoszteron fokozott termelésének hatására kezd tíz és tizenhat éves korban kialakulni. Érdekes ugyanakkor, hogy a szociális tanulás útján kialakult társadalmi nem determinálja, hogy az egyes nyelvek női és férfi anyanyelvi beszélőinek alaphangmagassága jelentősen eltér egymástól. A magyar nők alaphangja példának okáért, átlagosan 184 Hz, ami lényegesen mélyebb, mint a spanyol, francia, lengyel vagy orosz nőké. Noha a hangmagasság testi alapja a hangszalagok eltérő hosszúsága csak a kamaszkorban kezd kialakulni, a fiúk már hatéves koruk körül elkezdnek mélyebb hangon beszélni, mint a lányok, azáltal, hogy a gégefőjüket leszorítják, és a hangzó üreget tudatosan megváltoztatják.

A nők gazdagabb mondatfonetikai eszközzel élnek, dallamosabban, színesebben beszélnek és nagyobb kiterjedésű dallamsémát használnak¹³. Sok esetben még a kijelentő mondatokat is kérdő intonációval alkalmazzák.

A **morfológiai** szintet tekintve, Kaliforniában a Yana és a Chiquita férfi indiánok - ellentétben a nőkkel -, még egy ragot fűznek hozzá a szavaikhoz abban az esetben, ha azonos neműekhez beszélnek. Például ha egy nőhöz beszélnek, a „szarvas” szóra azt mondják, hogy „ba”, a „banana” helyett, amit egy férfinak mondanának. Sapir szerint ez a jelenség a megadott kommunán belül a nők alacsonyabb státuszára utal. A morfológia kapcsán fontos megemlíteni, hogy a személyragok a társadalmi nem változásait dokumentálják. A hindi nyelvben például az ige személyragjaival utal a beszélő személy nemére.

Érdekességképpen megemlítendő, hogy a két nem között álló eunuchok, a hijrák pillanatnyi külső megjelenés, azaz ruha alapján választják meg a személyragot¹⁴.

A **lexémák** kapcsán, Jespersen mintegy sztereotípiaként említi azt a megállapítást, mely szerint a férfiak szókinccse jóval bővebb, mint a nőké. Konklúziója abból a felmérésből fakad, amit amerikai főiskolásokkal végzett, s melyben arra kérte őket, hogy írjanak le 100 különálló szót. Felmérése szerint a nők a „szép” és „csinos” szavakat elég széleskörűen használják. Ami a nyomatékosító szavakat illeti, szerinte az „annyira” szó egy örök érvényűen feminin kifejezés, mely az „aranyos” jelzővel párosítva igen elterjedt a nők körében¹⁵. Magyarázata erre a női nem által preferált használatra az, hogy leginkább a nők azok, akik hirtelen megszakítják mondataikat anélkül, hogy befejeznék. Szerinte a nők úgy kezdenek el beszélni, hogy át sem gondolják előtte, hogy miről is akarnának beszélni.

Érdekes módon, Edelsky hasonló eredményre jutott a „feminin” jelzők kapcsán, bár 7, 9 és 12 éves gyerekeken végzett felmérést. Vizsgálatában arra kérte a gyerekeket, hogy válasszák ki azokat a kifejezéseket, amelyek szerintük egy nő szájából hangozhattak el. A 7 évesek automatikusan választották ki az „imádni való” kifejezést a nők részéről, míg a „fenébe” kifejezést a férfiakéről. A 9 évesek már kibővítették a skálát ilyen kifejezésekkel, mint: „oh, drágám”, „istenem, megtennéd?” A 12 évesek szelekciójába a simuló kérdés is belekerült,

---

¹³ Newton, Naika: Foundations of understanding. John Benjamins. Amsterdam, 1995. 60. o.

¹⁴ Hall, Stuart: Representantion. Cultural representations and signifying practice. SAGE Publications Ltd. London, 1997.

¹⁵ Coates, Jennifer: Women, men and language. Longman. London, 1986

mint női kifejezőeszköz, illetve, a „most azonnal”, és a „nagyon” kifejezések a férfiaknál, amit főképp utasításoknál használnak¹⁶.

Kicsit messzebb, az Amazonas vidékére evezve, meglepő lexikai differenciákat tapasztalhatunk. Tayana, egy amazon indián nő saját törzse nyelvét, a tuyukát használja, és ezen a nyelven is beszél a gyermekeihez. Az első nyelve a desano, melyet akkor használ, amikor a férjéhez beszél, ugyanakkor válaszolni a tuyuka nyelvhasználatával fog neki. A kétféle nyelvhasználat magyarázata az, hogy az amazon indiánok körében egy gyermek anyja mindig eltérő nyelvet használ az apjától, mert az apák csak más törzsből házasodhatnak, és minden törzsnek megkülönböztetett nyelve van.

A **tabu** kifejezések kapcsán Caroline Humprey döbbenetes lingvisztikai felméréseket végzett Mongólia távoli településein, amikor a női tabunyelvet vizsgálta. Rámutatott, hogy a nők számára tiltott egyes szavak kiejtése, mint például a ragadozóké, a hegyeké, a folyóké, mert azt tanítják nekik, hogy szellemek szállják meg ezeket az állatokat és helyeket, ezért tilos kiejteni a nevüket. Tilos továbbá kiejteniük a férjük bátyjának, apjának és nagypapjának a nevét, továbbá bármely férfi rokonának nevét. A nyelvi szabályok még arra is kiterjednek, hogy azokat a szótagokat is tilos a nőknek kiejteniük, ami ugyanaz, vagy esetleg hasonló a tiltott nevekhez. Ha például a férfi neve „Xarzun”, ami a „xarax” - „nézni” szóból származik - akkor a nőnek ezt a szót kerülnie kell, továbbá a „xar” szót is, ami „feketét” jelent. Ehelyett a szó helyett a „bargaan” szót kell használnia, ami mongolul azt jelenti, hogy „sötét”, „homályos”¹⁷.

Hasonló tabu nyelv jött létre a bengáli közösségen belül, ahol a fiatalabb beszélőpartnernek tilos a feljebbvalóját a nevéen szólítani. Mivel a nő, a férje alárendeltje, ezért nem ejtheti ki a férje nevét. Amikor utalna rá, akkor mindezt körülírással teszi, mint például: „suncho” („hallod?”). Ha például a férj neve „Tara”, ami „csillagot” jelent, akkor feleségének tilos férje nevét kiejteni, ehelyett a „nokkhotra” szót használja férje megszólítására, melynek jelentése „mennyei test”.

A tabu kifejezések kapcsán talán a legmegdöbbentőbbek a zulu nyelvben használt tabuformák, melyek megszegéseként halálbüntetéses retorziókat alkalmaznak abban az esetben, ha például a feleség kiejtené az apósa, vagy annak férfitestvéreinek a nevét. Ha a tabunév /z/-t tartalmazna, akkor például az „amanzi” szó – mely „vizet” jelent – használata tilos lenne, és helyette az „amandabi” szót kellene használniuk¹⁸.

A nemek közötti nyelvi tabut tekintve, a laterális közvettség szélsőséges formájára van szükség abban az esetben, mikor a közvetlen illokúciós aktusokat tabu tiltja. Előfordul ugyanis, hogy bizonyos ausztráliai népcsoportokban „anyósnyelvek” vannak jelen, melyeket olyan rokonok jelenlétében használnak, akik előtt tilos beszélniük¹⁹. Amikor például egy asszony kommunikálni akar a vejével, akit nem szólíthat meg közvetlenül, akkor egy

---

¹⁶ Coates, Jennifer: Women, men and language. Longman. London, 1986.

¹⁷ Coates, Jennifer: Women, men and language. Longman. London, 1986.

¹⁸ Coates, Jennifer: Women, men and language. Longman. London, 1986.

¹⁹ Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás: Nyelv-kommunikáció – cselekvés. Osiris Kiadó. Budapest, 2001.

közelben lévő kutyához vagy gyerekhez beszélhet csupán. Mivel közvetlenül nem mondhatja ki, hogy: „naindan naiya may ken ya'a” (vej, én dohányom semmi), ezért kerülőnyelven a lánya kutyájához szól: „kemian mampi naiya kon katume” („lányom fia azaz, a kutya a tuwa gyerek gyereke, én dohány semmi”). Abban az esetben, ha a vejnek nincs dohánya, akkor ahelyett, hogy közvetlenül válaszolna, ő is a kutyának intézi mondandóját: „naindan naiya katum”. („Fiú a kutyához, nekem sincs”). A Wik Monkan szubkultúrában az emberek az „oldalra beszédet” alkalmazzák (nonk wonk tonn) a lineáris címzetthez szóló „egyenes beszéddel” szemben (wik koi'um)²⁰.

Chilében az Araukania kultúrában mást várnak el a férfi, és mást a női beszédtől. Az arakuaniai férfitől, aki kiváló társalgó és szónok, mi több, kitűnő emlékezetrel is rendelkezik, a társadalma azt várja el, hogy gyakran kommunikáljon, mivel a beszéd a vezetői szerepvállalás, és a férfias értelem jele. Ugyanakkor a nő, nyugodt, alávetett és férje jelenlétében hallgató. Az összejöveteleken, míg a férfiak kommunikálnak, addig a nők egy kupacban szótlánul ülnek, vagy legfeljebb suttognak. Ebben a szubkultúrában a nők csak egyfajta társas éneklés (ulkantun) segítségével fejezhetik ki az állapotukat, mely segítségével kifejezhetik a helytelen bánásmóddal vagy a zavartságukkal kapcsolatos érzéseiket. Kizárólag abban az esetben nézik el egy nőnek a kiemelkedő verbális teljesítményt, ha egy szellem sámánisztikus közbenjáróként szólal meg²¹. Amikor a feleség először lép be a férje házába, elvárják tőle, hogy némán a fal felé fordulva lekuporodjon, és senkire se nézzen. Hónapoknak kell eltelnie, mire megengedik neki, hogy megszólaljon, de akkor is csak módjával.

Számos kultúrában előfordul, hogy hallgatást várnak el az új otthonába költöző ifjú asszonytól akárcsak az ősi Koreában. Az is gyakran előfordul, hogy csak bizonyos alkalmakkor engedik meg a nőknek, hogy panaszkodhassanak, illetve azt, hogy ének útján kommunikálhassanak, mint India Bihar államában²².

Deborah Cameron a nyelvhasználat gyakorlati oldala felől megközelítve jut egy olyan elmélet megalkotásához a **kommunikatív stratégia kapcsán**, amely a beszédjog alapján értelmezi a nemi szerepeket. A nyelvész azokat a kontextusokat tekinti át, amelyek a nők nyilvános beszédhelyzetben történő megszólalását korlátozzák. Számos utalás szól arról, hogy a férfiak uralják a diskurzusok magasabbra értékelt formáit, és ezt a nyelvész sem vonja kétségbe. Mindennek történelmi vonatkozásai is vannak, hiszen Európában a XVII. század közepéig a nőknek nem volt joga felszólalni a parlamentben, nem vehettek részt a törvények megalkotásában, és teljesen férjüknek voltak alárendelve. A férj tartotta a kapcsolatot a külvilággal, és elvárták tőle, hogy jártas legyen a beszédben. Ezzel szemben a feleség kommunikációs gyakorlata főként a házon belül zajlott, tőle azt várták el, hogy a „csendje dicsérje”²³. Így a nőknek korlátozottabb szerep jutott, főbb kommunikációs területük a

---

²⁰ Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás: Nyelv-kommunikáció – cselekvés. Osiris Kiadó. Budapest, 2001.

²¹ Hilger, Mary Inez: Araucanian child life and its cultural background. Smithsonian Institution. Washington, 1957

²² Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás: Nyelv-kommunikáció – cselekvés. Osiris Kiadó. Budapest, 2001.

²³ Juhász Valéria – Kegyesné Szekeres Erika: Társadalmi nem és nyelvhasználat. Válogatott szemelvények az angol és a német szakirodalomból. Szegedi Egyetemi Kiadó. Szeged, 2011.

magánszféra és a háztartás volt. A Cameron által megrajzolt történelmi kontextusban további érdekességeket tudhatunk meg, például – a korlátozott szerepből fakadóan – a női írás- és olvasás kultúrájának alakulásáról is. A női kommunikációs tér korlátozottságára azonban nemcsak történelmi példákat, hanem aktuális gyakorlatokat is bemutat: az afganisztáni tálib uralom érájában például még 1990-ben is megtagadták nőktől az oktatást. Az új-guineai Gapun faluban a nőket kizárják a férfi házában tartott döntéshozó gyűlésekből, így a nők nem is ismerhetik meg közletről a közvetlen, konszenzuskereső beszédstílust. Persze kevés ellenpéldát is találunk, olyanokat, ahol a nők kommunikációs tere sokkal tágabb kontextusba helyeződik. A tok pisin nyelvben például kros-ként („mérge”) ismert egy sajátosan női beszédműfaj, ami hosszú, hangos szidalmazása azoknak, akik megsértik őket.

A fenti példákbl is látható, hogy a nyelvhasználat kultúra-, éra- és sok esetben társadalmi nem függő is.

Bibliográfia

Coates, Jennifer: *Women, men and language*. Longman. London. 1986.

Dobos Csilla: A társadalmi nemek és a nyelvhasználat kapcsolatának vizsgálata a pragmatika és a diskurzuselemzés elméleti keretében. In: *Sokszínű nyelvészet II*. Passzer Kiadó, Miskolc, 2006. 165-178 o.

Fasold, Ralph W: *Contraction and deletion in vernacular black English: Creole history and relation to Euro-American English. Towards a social science of language. Variation and change in society*. John Benjamins. Amsterdam, 1996. 373-396. o.

Füredi Mihály – Huszár Ágnes: Műfaji és nemi kommunikációs sajátosságok matematikai és statisztikai vizsgálata. In: *Pszichológia*. Magyar Tudományos Akadémia Pszichológiai Kutatóintézet. Budapest, 1986. 369-383.o.

Gósy Mária: Szókeresés a mentális lexikonban. In: *Magyar Nyelvőr* 122. Akadémiai Kiadó. Budapest, 1998. 193.o.

Hall, Stuart: *Representation. Cultural representations and signifying practice*. SAGE Publications Ltd. London, 1997.

Hilger, Mary Inez: *Araucanian child life and its cultural background*. Smithsonian Institution. Washington, 1957.

Huszár Ágnes: *Bevezetés a gendernyelvészetbe: miben különbözik és miben egyezik a férfiak és a nők nyelvhasználat és kommunikációja?* Tinta Kiadó. Budapest, 2009.

Juhász Valéria – Kegyesné Szekeres Erika: *Társadalmi nem és nyelvhasználat. Válogatott szemelvények az angol és a német szakirodalomból*. Szegedi Egyetemi Kiadó. Szeged, 2011.

Kassai Ilona: *Fonetika*. Nemzeti Tankönyvkiadó. Budapest, 1998.

Newton, Naika: Foundations of understanding. John Benjamins. Amsterdam, 1995. 60.o.

Nők Lapja. Sanoma Budapest Zrt. Budapest, 1999.

Pléh Csaba – Síklaki István – Terestyéni Tamás: Nyelv-kommunikáció – cselekvés. Osiris Kiadó. Budapest, 2001.

Rosenhouse, Judith: Women's speech and language variation in Arabic dialects. Al-Arabiyya. 1998. 133. o.